

MAGYAR NEMZETI BANK

NEGYEDÉVES JELENTÉS

2010. január 15.

**Beszámoló az MNB 2009
negyedik negyedévi tevékenységéről**

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank
Felelős kiadó: Iglódi-Csató Judit
1850 Budapest, Szabadság tér 8–9.

www.mnb.hu

Tartalom

1. Monetáris politika	4
2. A pénzügyi közvetítőrendszer stabilitása	6
3. Devizatartalékok	7
4. Készpénztevékenység	8
5. Pénzforgalom és értékpapír-elszámolás	11
6. Az MNB statisztikai tevékenysége	14
7. A pénzügyi kultúra fejlesztése	16

1. Monetáris politika

2009 negyedik negyedévében a Monetáris Tanács három alkalommal összesen 125 bázisponttal, 7,5 százalékról 6,25 százalékra csökkentette az alapkamat szintjét. A kamatdöntésekhez kapcsolódó közleményekben a Tanács kifejtette, hogy a monetáris politika számára releváns időszakot mély és elhúzódó recesszió, valamint alacsony inflációs környezet fogja jellemezni.

A novemberi „*Jelentés az infláció alakulásáról*” előrejelzése alapján a magyar gazdaság leghamarabb 2010 közepétől kezdhet el élénkülni. A GDP szerkezetét kettősség jellemzi. A stabilizálódó nemzetközi környezetnek köszönhetően az exportáló ágazatok termelése az elmúlt negyedévekben növekedésnek indult. A belső kereslet azonban a lakossági fogyasztás és a beruházások csökkenésének következtében továbbra is erőteljesen zsugorodik, ami a GDP további visszaesését eredményezi. A gyenge belső kereslet miatt – amelyhez a fiskális politika és a bankrendszer prociklikus viselkedése is hozzájárul – a magyar gazdaság kilábalása csak késve követi a fejlett országok és a régió gazdaságait.

A visszaeső belföldi kereslet a gazdaság nominális alkalmazkodását is felgyorsította. A középtávú inflációs kilátások szempontjából meghatározó termékcsoportok áralakulása a recessziós környezet egyre erőteljesebb árleszorító hatását tükrözi. A gyenge kereslet áremeléseket korlátozó hatására utal az is, hogy a vállalatok az indirektadó-emeléseket csak részben érvényesítették áraikban. A deflációt a nominális béremelkedések lassulása is támogatja. A jelentés előrejelzése szerint az indirektadó-emelések miatt átmenetileg magas infláció 2010 második felében már számottevően elmaradhat az MNB 3 százalékos céljától, és 2011-ben is várhatóan 2% körül alakul.

Összességében a reálgazdasági folyamatok és az inflációs kilátások is a monetáris kondíciók lazítását indokolták. A Monetáris Tanács mozgásterét azonban a pénzügyi stabilitási megfontolások továbbra is korlátozzák, így az alapkamat csökkentésének mértékét az ország kockázati megítélésének alakulása is befolyásolta.

A hazai pénzügyi eszközök kockázati megítélése 2009 negyedik negyedévében alapvetően kedvező maradt. A kedvező kockázati megítéléshez a nemzetközi pénzügyi fejleményeken kívül az ország egyensúlyi mutatóinak javulása is hozzájárult. A fegyelmezett fiskális politika eredményeképpen javultak az államadósság pályájára vonatkozó kilá-

tások. Az erőteljesen csökkenő belső kereslet és az élénkülő külföldi konjunktúra nyomán számottevően mérséklődött az ország külső finanszírozási igénye.

Az ország külső és belső adóssága azonban még mindig magas, így a forintbefektetések kockázati felára különösen érzékenyen reagálhat a globális kockázatvállalási hajlandóság változásaira. Erre utaltak az elmúlt időszakban, különösen decemberben tapasztalt pénzügyi turbulenciák is, amikor a nemzetközi pénzügyi környezet kisebb megingásainak hatására a forint gyengült és az állampapír-piaci hozamok megemelkedtek. Decemberi ülésén a Monetáris Tanács úgy ítélte meg, hogy a nemzetközi pénzügyi környezet alakulását övező bizonytalanság erősödése a korábbi hónapoknál óvatosabb kamatcsökkentést tesz csak lehetővé.

A monetáris politikai eszköztár változásai

A 2008 őszi piaci feszültségek fokozatosan mérséklődtek 2009 második felében, amely lehetővé tette a jegybanknak, hogy a monetáris politikai eszközeit közelítse a válság előtti gyakorlathoz.

Az MNB 2009. november 24-i hatállyal ± 50 bázisponttról a válság előtti ± 100 bázispontra szélesítette a jegybanki irányadó eszköz körüli kamatfolyosót, és ezzel párhuzamosan a kéthetes futamidejű, fix kamatú jegybanki hitel alapkamat fölötti kamatfelárát a korábbi 25 bázisponttról 50 bázispontra emelte. A kamatfolyosó 2008. októberi szűkítésének célja az volt, hogy a nehezebbé vált likviditáskezelés ne okozzon jelentős veszteséget a hitelintézeteknek, és a rövid lejáratú bankközi kamatok volatilitása ne növekedjen. A 2009 második felében a piaci helyzet normalizálódása azonban megteremtette a lehetőséget a kamatfolyosó korábbi szélességének visszaállítására. Az egynapos bankközi hozam tartósan és jelentősen a jegybanki alapkamat szintje alatt tartózkodott, amely a hazai bankok egymással szembeni továbbra is nagyon alacsony partnerlimitjeivel és a bankközi kereskedés helyett – a legrövidebb, egynapos futamidőn is – a jegybanki betét tartásának preferálásával magyarázható. A korábbinál szélesebb kamatfolyosó változatlan stratégia mellett költségnövekedést jelent a bankrendszer számára, így arra ösztönözheti a piaci szereplőket, hogy a bankközi piac és a jegybanki kéthetes kötvény aktívabb igénybevételével kezeljék likviditásukat. Ezzel az egynapos bankközi kamatok nagyobb valószínűséggel

fognak a kéthetes kötvény alapkamattal megegyező kamata közelében tartózkodni, és a bankközi piac likviditásának erősödésével a hitelintézetek likviditáskezelési mozgástere tovább bővül.

Az MNB két alkalommal, december 2-án és 16-án, összesen 32,33 milliárd forint névértékben értékesített piaci áron az Államadósság Kezelő Központ Zrt.-nek egy éven belül

lejáró állampapírokat abból a portfólióból, amelyet 2008 őszén a hazai állampapírpiac zavartalan működésének és a bankrendszer likviditásának támogatása érdekében tartott másodlagos állampapír-piaci aukciói során vásárolt. Az eladás az ÁKK Zrt. visszavásárlási aukcióit követően történt, a piaci szereplők által a visszavásárlási aukciókon felajánlott mennyiségben, a visszavásárlásokon kialakult átlagos hozam mellett.

2. A pénzügyi közvetítőrendszer stabilitása

A Magyar Nemzeti Bank 2009. november 4-én publikálta a „*Jelentés a pénzügyi stabilitásról – időközi felülvizsgálat*” című kiadványt. A jelentés részletesen foglalkozott a pénzügyi közvetítőrendszer külső környezetében, valamint belső működésében megjelenő kockázatokkal.

A jelentés kiemelte, hogy a hazai pénzügyi rendszer stabilitása javult 2009 áprilisa, az előző jelentés publikálása óta. Bár a hazai gazdaság sérülékenységének csökkentése rövid távon jelentős áldozatokat okozott, de hosszú távon és fenntarthatóan javíthatja az ország növekedési lehetőségeit. A gazdaság alkalmazkodása gyors és nagymértékű, ennek ellenére szükségszerű és kívánatos volt a sérülékenység legfontosabb forrásainak, a költségvetés és a magánszektor magas eladósodottságának gyors csökkentése és csökkenése. A hazai bankrendszer gyorsan alkalmazkodott a megváltozott pénzügyi és makrogazdasági környezethez. A külföldi forrásokra való ráutaltság a hitel/betét arány csökkenésével mérséklődött. A bankok likviditása folyamatosan javult, de a 2009-es és 2010-es recessziós környezetben jelentősen romló hitelporfólió-minőséggel és növekvő hitelezési veszteségekkel kellett szembenéznük. A bankrendszer 2009-ben – nagyrészt átmeneti tényezőknek köszönhetően – a várakozásokat meghaladó nyereséget realizálhat, a jövőben azonban a jövedelmezőség csökkenésére lehet számítani. A bankrendszer tőkeellátottsága mindeközben erősödött, a tőkemegfelelési mutató az előre jelzett makrogazdasági pályán 11 százalékos fölé maradt 2010-ben is. A jegybank szakértői által végzett stresszteszt alapján megállapítható, hogy még az alapesetben várttól nagymértékben eltérő, jelentősen romló gazdasági feltételek mellett is kezelhető mértékű lenne a bankrendszer pótlólagos tőkeigénye. A 2009-ben tapasztaltak és a vállalt kötelezettségvállalások alapján továbbra is várható az anyabankok elkötelezettsége a leánybankok támogatására.

A Pénzügyi stabilitási terület 2009 októberében folytatta a 2003 tavaszán elkezdett, a banki hitelezési folyamatokat áttekintő Hitelezési felmérését. A felmérés eredményeit az MNB a honlapján 2009. november 12-én publikálta magyar és angol nyelven. A külföldi hitelezési felmérések eredményeitől eltérően 2009 harmadik negyedévében a fogyasztási és vállalati hitelezés feltételei tovább szigorodtak a hazai bankszektorban. Mindeközben a lakáscélú hitelek feltételei összességében közel változatlanok maradtak. A bankok 2009 negyedik negyedévére és 2010 első negyedévére már nem jeleztek előre további szigorítást a hitelezési feltételekben.

A Magyar Nemzeti Bank az elmúlt negyedévben is részt vett több, a pénzügyi stabilitást erősítő jogszabály-változtatás előkészítésében, és nyomon követte a nemzetközi téren, különösen az Európai Unióban folyó pénzügyi válságkezeléssel és szabályozással foglalkozó kezdeményezéseket. 2009 decemberében sok új pénzügyi tárgyú jogszabály született meg, amelyek egy részét a jegybank kezdeményezte és azok előkészítésében az MNB aktívan részt vett. Ezek közül kiemelkedik a hazai felügyeleti struktúra megerősítésére vonatkozó jogszabályok véglegesítésében való közreműködés, az MNB által kezdeményezett, a körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és a hitelképesség vizsgálatáról szóló, a devizahitelezés kockázatait a hitelezési feltételekben megjelenítő szabályozás, továbbá a fogyasztói hitelezésről szóló, valamint ügynöki szabályozás előkészítésében való részvétel. Mindezekon felül az MNB aktív szakértői részvételével született meg a várhatóan a 2010 első felében az Országgyűlés elé kerülő jogszabályi csomag, ami a társadalmi költségek csökkentése érdekében korai és hatékony felügyeleti beavatkozást tesz lehetővé a bajba jutott hitelintézeteknél.

3. Devizatartalékok

2009. negyedik negyedévének végén az MNB hivatalos devizatartalékainak nagysága 30 676 millió euró volt, ami 73 millió eurós növekedést jelent a 2009. szeptember végi 30 603 millió eurós tartalékszinthez képest.

A devizatartalékok alakulását elsősorban az alábbi tények befolyásolták az elmúlt negyedév során:

Az Államadósság Kezelő Központ megbízásából végrehajtott adósságkezelési célú műveletek az előző negyedévben összességében mintegy 110 millió euróval csökkentették a devizatartalékok nagyságát. A kölcsönszerződés alapján összesen 300 millió euró került kifizetésre az MFB-nek a 2. lehívás keretében, míg az OTP közel 670 millió eurót törlesztett lejárat előtt. Az ÁKK adósságkezeléséhez kapcsolódó kifizetései (kötvények és hitelek kamatfizetése, törlesztése, MtM stb.) 480 millió eurós csökkenést okoztak. Az MNB saját adósságkezeléséhez kapcsolódó kifizetések 20 millió eurót tettek ki. Az MNB-nél elhelyezett rövid lejáratú devizabetétek állománya december végén közel 100 millió euróval volt alacsonyabb a szeptember végi állományhoz képest. A költségvetési szervek megbízásából végrehajtott

devizakifizetések 323 millió eurós csökkenést okoztak. 2009. negyedik negyedévében az Európai Bizottságtól 550 millió eurós nettó transzfer érkezett. A tartalékon elért hozam az utolsó negyedév során mintegy 100 millió euróval növelte az MNB arany- és devizatartalékait.

1. ábra

A devizatartalékok nagyságának alakulása

(milliárd euróban)

4. Készpénztevékenység

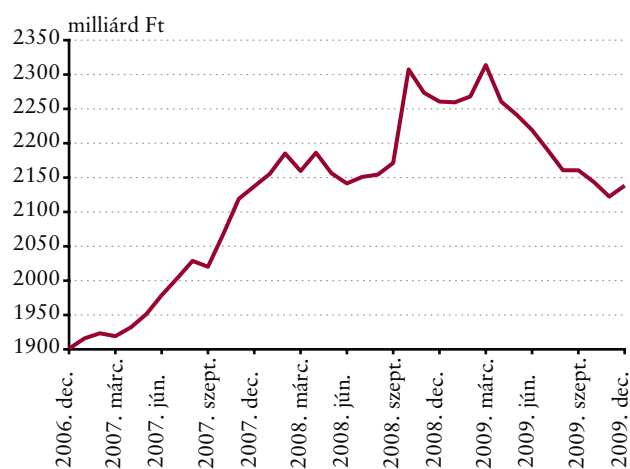
A forgalomban lévő készpénz

2009. december 31-én a forgalomban lévő készpénz értéke 2170,8 milliárd forintot tett ki, amely 5 százalékkal alacsonyabb az előző év azonos időszakának adatánál.

2. ábra

Készpénzállomány a gazdaságban

(szezonalisan igazított adatok alapján)

A teljes 2009. évet vizsgálva megállapítható, hogy márciusban jelentősen megugrott a forgalomban lévő készpénz mennyisége. E rendkívüli készpénzkereslet hazai hatásokkal volt magyarázható, melyeket a gazdaság fundamentumai nem támasztottak alá. A forgalomban lévő készpénzállomány áprilistól tapasztalható folyamatos csökkenésének oka elsősorban a gazdasági visszaesés hatására csökkenő lakossági fogyasztásban keresendő, másrészt, főként az első hónapok tekintetében magyarázható azzal is, hogy az intenzív készpénzkiáramlás időszakaiban forgalomba került készpénz folyamatosan visszaérkezett a bankszektorba. A harmadik negyedév során a csökkenő készpénzkereslet hatására a forgalomban lévő készpénzállomány mennyisége visszaállt az előző év azonos időszakának megfelelő értékre. Az utolsó negyedévben kismértékű csökkenés volt tapasztalható.

1. táblázat

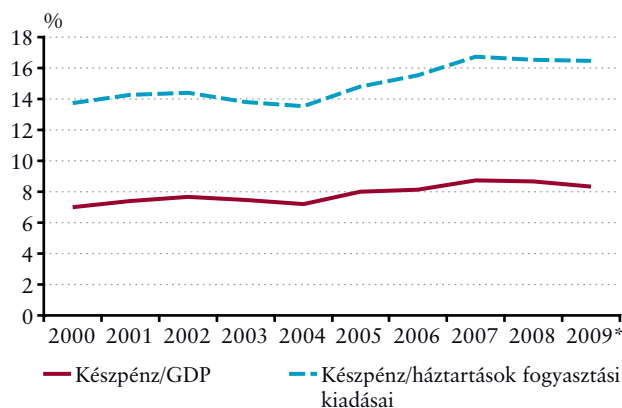
Bankjegyek száma és értéke a forgalomban

(2009. december 31.)

	20 000	10 000	5 000	2 000	1 000	500	Összesen
Millió db	54,9	82,2	20,6	18,4	46,4	29,5	252,0
Milliárd Ft	1098,8	822,2	103,2	36,7	46,4	14,7	2122,1

3. ábra

Készpénz/GDP és készpénz/háztartások fogyasztási kiadásai

* A 2009. évi GDP és háztartások fogyasztási kiadásainak adata, MNB-becslés.

A forgalomban lévő bankjegyek

A forgalomban lévő bankjegyállomány értéke 2009 végén 2122 milliárd forint volt, amely az egy évvel ezelőtti értékénél 6 százalékkal kevesebb. A forgalomban lévő bankjegyek mennyisége ezzel szemben mintegy 20 százalékos csökkenést mutat 2008 hasonló időszakához képest. A volumencsökkenés legfőbb oka a 200 forintos bankjegy 2009. november 16-i bevonása. Kiszűrve az egy évvel ezelőtti forgalmi adatokból a bevont címlet mennyiségét, mind a forgalomban lévő bankjegyek volumene, mind az összege 5 százalékos csökkenést jelent 2008 azonos időszakához viszonyítva.

A forgalomban lévő érmék

2009. év végén több mint 1,1 milliárd darab érme volt forgalomban 43 milliárd forint értékben. A forgalomban lévő állomány mennyisége 8 százalékkal, értéke 46 százalékkal volt több, mint egy évvel korábban. Az emelkedést túl-

2. táblázat**Érmék száma és értéke a forgalomban**

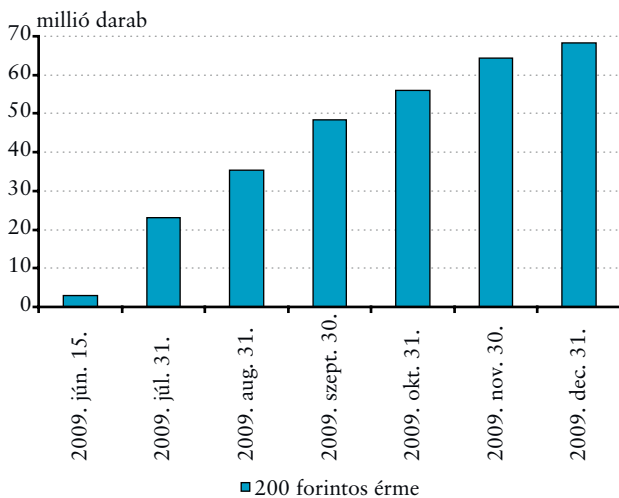
(2009. december 31.)

	200	100	50	20	10	5	Összesen
Millió db	68,4	152,2	112,6	207,7	248,0	358,3	1147,2
Milliárd Ft	13,7	15,2	5,6	4,2	2,5	1,8	43,0

nyomó részben a 200 forintos érme dinamikus térnyerése okozta. Kiszűrve a 2009-es forgalmi sorból a 200 forintos érmecímletet, az érmeforgalom volumene alig 1 százalékos emelkedést mutat 2008 azonos időszakához képest.

A 200 forintos címlet cseréje – váltás bankjegyről érmére

A kétszázás érmét az MNB 2009. június 15-én bocsátotta ki. A bevezetés óta 68,4 millió darab 200 forintos érme áram-

4. ábra**A 200 forintos érme forgalomban lévő állománya a kibocsátástól**

lott a forgalomba, amely a teljes forgalomban lévő érmeállomány közel 6 százalékát éri el, értékben pedig 32 százalékot jelent. Az érme sikerét jelzi az is, hogy a 200-as bankjegyből megközelítően 20 millió darabbal kevesebb volt a készpénzforgalomban. A 200 forintos bankjeggyel 2009. november 15-én lehetett utoljára fizetni. A bankjegyből 2009. december 31-ig még 16,2 millió darab nem került beváltásra. Az MNB kommunikációs és egyéb intézkedéseivel elősegíti a lakosságnál maradt 200 forintos bankjegyek jegybankba történő visszaáramlását. A bevont bankjegyeket az MNB mellett egyes hitelintézetek és postahivatalok is átváltják, illetve szolgáltatásuk igénybevétele esetén elfogadják. Az MNB az érmék júniusi kibocsátása óta kizárólag érméket hoz forgalomba a címletből.

A régi bankjegysorozat utolsó címletei: meghosszabbított visszaváltási határidők

A régi bankjegysorozat törvényes fizetőeszközzé való átváltási határnapja eredetileg 2009. december 31-e volt. Mivel e bevont, nagy értékű címletekből összességében viszonylag jelentős mennyiség maradt még a lakosságnál, ezért a Magyar Nemzeti Bank meghosszabbította az átváltás határidejét. A döntés értelmében a lila („Ady”) ötszázás és a zöld („Bartók”) ezres 2009 vége helyett 2019. szeptember 1-jéig, a barna („Széchenyi”) ötezres 2019. július 27-ig lesz átváltható. Az MNB-n kívül egyes hitelintézetek és postahivatalok is törvényes fizetőeszközzé váltják a bankjegyeket, illetve szolgáltatásuk igénybevétele esetén elfogadják azokat.

3. táblázat**A bevonás alatti címletek**

Régi bankjegy képe	Címlet	Vissza nem váltott mennyiség 2009. dec. 31-én (milliárd forint)
	5000 forintos	2,9
	1000 forintos	3,3
	500 forintos	1,6

Emlékérme-kibocsátás

A Magyar Nemzeti Bank 2009 utolsó negyedében 3 emlékermét bocsátott ki. 2009. október 27-én 50 000 forint névértékű arany és 3000 Ft névértékű ezüst emlékérmet bocsátott ki „Kazinczy” elnevezéssel, valamint 2009. október 29-én 5000 forint névértékű ezüst emlékermét „Kálvin” elnevezéssel.

A „Kazinczy” elnevezésű arany emlékérme előlapján a kötelező éremképi elemek mellett a széphalmi Kazinczy Emlécsarnok klasszicista épülete látható „Széphalom” felirattal. Az emlékérme hátlapján Kazinczy Ferenc – J. V. Kiminger rézmetszete alapján készült – portréja szerepel Kazinczy aláírásával, valamint az „1759–1831” felirattal. Itt található továbbá a tervezőművész, Szöllőssy Enikő mesterjegye. Az arany emlékerméből 5000 darab tükörfényes (proof) kivitelben verhető.

A „Kazinczy” elnevezésű ezüst emlékérme előlapján a kötelező éremképi elemek mellett fényes téglalapban megjelenő papírtekerics látható lúdtollal, amelyet középen egy zsinórhurok köt át. Hátlapján Kazinczy Ferenc portréja látható, köriratban pedig a „KAZINCZY FERENC 1759–1831” felirat olvasható. A portrétól jobbra található a tervezőművész, Soltra E. Tamás mesterjegye. Az ezüst emlékerméből összesen 12 000 darab verhető, ebből 7000 tükörfényes (proof) kivitelben.

A „Kálvin” elnevezésű érme előlapján a kötelező éremképi elemek mellett a Krisztus-monogram látható a Debreceni Református Kollégium szószéktartójáról. A hátlapon, a középmezőben a Hans Holbein festménye alapján ábrázolt Kálvin János-portré látható. A külső gyűrűben, köriratban a „SOLI DEO GLORIA” és a „KÁVIN JÁNOS 1509–1564” ill. az „EUROPA” nemzetközi emlékérme-sorozat közös emblémája, az ún. „Euro-Star” jel és Csikai Márta tervezőművész mesterjegye található. Az érméből összesen 12 000 darab verhető tükörfényes (proof) kivitelben.

A készpénzhamisítás megelőzését, visszaszorítását szolgáló tevékenység

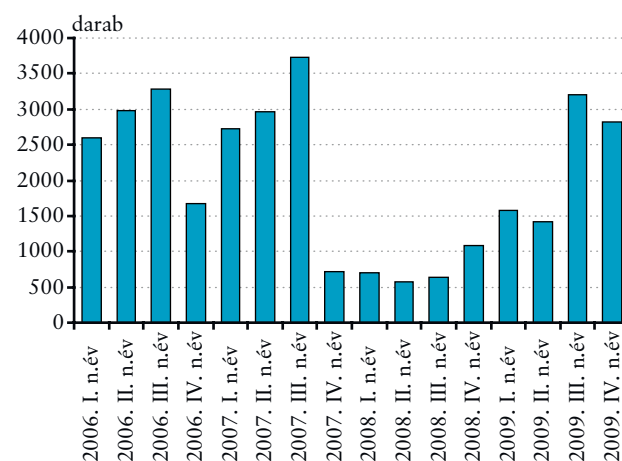
A Magyar Nemzeti Bank szakértői 2009 negyedik negyedében 2824 darab forgalomból lefoglalt forintbankjegyhamisítványt vizsgáltak. Éves szinten 2009-ben 9041 darab volt a forinthamisítványok száma. Az utóbbi negyedében is látható a trend, mely szerint leggyakrabban a magasabb (öt-, tíz- és húszezer forintos) címleteket hamisítják. A lefoglalt hamisítványok készítési módszereit a kis szám-

ban előfordult nyomdai hamisítványoktól eltekintve továbbra is az irodai sokszorosító eszközök (színes fénymásolók, nyomtatók) határozzák meg. A jegybank az új fejleményekre is tekintettel kiemelt figyelemmel kíséri a hamisítások alakulását.

A valutahamisítási esetek száma és a lefoglalt mennyiség továbbra sem jelentős, az MNB szakértői 477 darab különböző valutahamisítványt vizsgáltak a negyedik negyedében. Ezen belül a hamis eurobankjegyek előfordulása a korábbi időszakhoz képest kismértékben növekedett (383 darab). Éves szinten összesen 1917 darab valutahamisítványt vizsgáltak a szakértők.

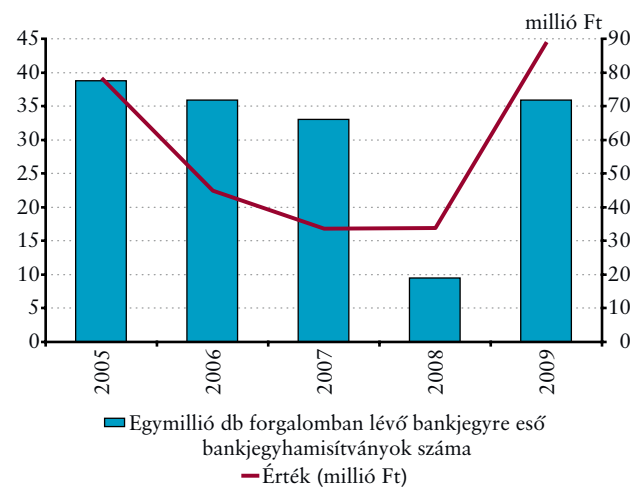
5. ábra

A bankjegyhamisítások alakulása

6. ábra

Egymillió db forgalomban lévő bankjegyre eső hamisítványok száma és a hamisított forintbankjegyek éves értéke

5. Pénzforgalom és értékpapír-elszámolás

Napközbeni elszámolás bevezetése a BKR-ben és a SEPA-átutalás szabványának hazai alkalmazása

2009 októberében állapodott meg az MNB, a legnagyobb fizetési forgalmat lebonyolító hazai hitelintézetek, a Magyar Államkincstár, a Magyar Bankszövetség, a GIRO Zrt. és a Keler Zrt. részvételével működő Fizetési Rendszer Tanács (FRT) a napközbeni elszámolás bevezetéséről a Bankközi Klíring Rendszerben, és a SEPA (Single Euro Payments Area, azaz Egységes Euro Pénzforgalmi Térség) átutalás szabványának hazai alkalmazásáról. Az a döntés született, hogy a két fejlesztést egyidejűleg célszerű végrehajtani, mert így kedvezőbbek a fajlagos fejlesztési költségek (a bankrendszer szintjén mintegy 8-10 milliárd forint), és a korszerű szabványok már az euro bevezetése előtt alkalmazhatók a belföldi fizetési forgalomban. Az FRT jóváhagyta az országos projekt elindítását is, amelynek előkészítő és jövőbeni irányító bizottságában a Bankszövetség, az MNB, a GIRO és a Magyar SEPA Egyesület egy-egy vezetője vesz részt (az MNB által vállalt koordináció mellett). A bevezetés előzetesen javasolt 2012. júliusi időpontjáról a Tanács 2010 közepén fog végleges döntést hozni.

A fizetések költségeinek felmérésére vonatkozó MNB-tanulmány előkészületei

A 2010-re tervezett tanulmány keretében az MNB egyik célja, hogy megbecsülje a főbb hazai fizetési módok (készpénz, hitel- és betéti kártya, átutalás és beszedés, készpénz-átutalási megbízás) társadalmi költségét. A tanulmány kapcsolódik a nemzetközi összehasonlítási lehetőséget biztosító EKB-kutatáshoz, de a magyar sajátosságokat is figyelembe veszi. A hazai költségfelmérés megalapozása érdekében mintavételes eljárással sor kerül a hitelintézetek, pénzfeldolgozó és –szállító szervezetek, a kereskedők, a vállalatok és a háztartások megkérdezésére is. Az MNB bízik abban, hogy a tanulmány eredményeként a jól alátámasztott üzenetek, majd szabályozási javaslatok megfogalmazásával és kodifikálásával befolyásolni lehet a gazdasági szereplők választását a fizetési mód tekintetében és ezek együttes hatásaként csökkenteni lehet a fizetések végrehajtásának társadalmi költségét. A témában eddig elkészült külföldi tanulmányok a GDP 0,5-1%-a közé teszik a fizetések társadalmi költségét, ami a hazai GDP-hez képest sem elhanyagolható költség. Az

MNB az előkészületeket illetően, a Fizetési Rendszer Fórum keretében a bankok közreműködését kérte a páneurópai kérdőívek magyar helyzetre való adaptálásában és a kérdőívek kitöltésében.

Az MNB 2008-ban elfogadott számlavezetési stratégiájának megvalósítása

A Magyar Nemzeti Bank 2008 folyamán áttekintette középtávú számlavezetési stratégiáját és úgy döntött, hogy a társadalmi hatékonyságot szem előtt tartva, a továbbiakban az általa hitelintézetek számára nyújtott pénzforgalmi szolgáltatásokat a jegybanki kiegyenlítő szerepre (tehát a forintban kiegyenlítő fizetési rendszerek számára való kiegyenlítő szolgáltatások biztosítására) korlátozza. Ennek megfelelően az MNB 2009-ben megszüntetett minden olyan „levelezőbanki”-nak minősíthető pénzforgalmi szolgáltatást, amelyeket tekintve ezeket a szolgáltatásokat a jegybank ügyfelei – maguk is professzionális pénzforgalmi szolgáltatók lévén – sokkal hatékonyabban képesek ellátni. A számlavezetési stratégia megvalósítása keretében került sor számos – többnyire takarékszövetkezet – a Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszerhez (VIBER) való közvetlen csatlakozására, a hitelintézeteknek vezetett levelező banki devizaszámlák megszüntetésére.

A fizetési rendszert működtető intézmények szabályzatairól és a fizetési rendszer működtetésének tárgyi, technikai feltételeiről szóló MNB-rendeletek megújítása

Az MNB a fizetési rendszerekre vonatkozó rendeleteit felülvizsgálta, amely során figyelembe vette a rendeletek megalkotása óta felgyülemlett hazai, illetve nemzetközi felvigyázói, illetve ellenőrzési tapasztalatokat. A felülvizsgálat eredményeképpen több átfogó, a szabályozás részletességét illető változtatási javaslat merült fel, amely a hatályos rendeletek módosítása helyett új MNB-rendeletek megalkotását tette indokolttá. A legfontosabb változások között említhető, hogy a tárgyi, technikai feltételekről szóló rendeletben a hangsúly a fizikai biztonságról a logikai biztonságra helyeződött át a Hpt.-ben foglalt követelményekkel összhangban. Ugyanitt az EKB üzletmenet-folytonossági felvigyázói elvárásai követelménycsomagjának főbb előírásai is

beépítésre kerültek. A két rendelet december 28-án megjelent a Magyar Közlönyben¹. A rendeletek hatályba lépésének időpontja 2010. július 1.

„A postai pénzforgalmi szolgáltatások Magyarországon” című MNB-tanulmány² és a „Magyar Fizetési Rendszer 2009” című MNB-kiadvány³ megjelenése

2009. negyedik negyedévében jelent meg a jegybank honlapján a postai pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló MNB-tanulmány és a magyar fizetési rendszer 2009-es állapotát bemutató kiadvány.

A postai tanulmány a hazai belföldi fizetési forgalomban jelentős postai pénzforgalmi szolgáltatásokat foglalja össze, hiszen azok 2008-ban mennyiségi alapon 38,0%-ot, érték-alapon 6,5%-ot tettek ki az összes kisösszegű fizetésen belül. Magyarországon 2008-ban az egy főre jutó lakossági forint-bankszámlák száma 0,74 db volt. Ugyanakkor több olyan személy van, aki egynél több bankszámlát tart fenn, viszont az is előfordul, hogy több személynek közös bankszámlája van. Így a lakosság több mint 1/4-ének-1/3-ának egyáltalán nincsen bankszámlája (bankkapcsolata). Ezen személyeknek alapvetően nincs más lehetőségük pénzforgalmuk lebonyolítására, számláik kifizetésére, illetve nyugdíjuk vagy szociális alapú juttatásaik felvételére, mint postai pénzforgalmi szolgáltatást igénybevenni. Nemzetközi összehasonlításban azt láthatjuk, hogy az Európai Unión belül számos postánál jelentős a pénzügyi szolgáltatásokból származó árbevétel, elsősorban ügynökként nyújtanak banki szolgáltatásokat. Egyes posták készpénzben megvalósítható számlafizetési, nyugdíj és társadalmi juttatás-felvételi lehetőséget is biztosítanak főleg a bankszámlával nem rendelkezők igényeinek kielégítésére (a nyugdíj és társadalmi juttatás postai felvétele több országban fordul elő, mint a számlafizetés). Összességében azonban a postai pénzforgalmi termékek használata még a régiókhhoz tartozó országokban is lényegesen alacsonyabb, mint Magyarországon. A 2009. november 1-jével bevezetésre kerülő új pénzforgalmi szabályozás – a verseny fokozása mellett – bővíti a Magyar Posta Zrt. mozgásterét is. Az új szabályozás következtében ugyanis a Magyar Posta Zrt. pénzforgalmi szolgáltatóként fizetési számlát vezethet a lakosság és a beszedők számára is.

A „Magyar Fizetési Rendszer 2009” kiadvány ismerteti a pénzforgalom intézményi és jogi környezetét, a belföldön

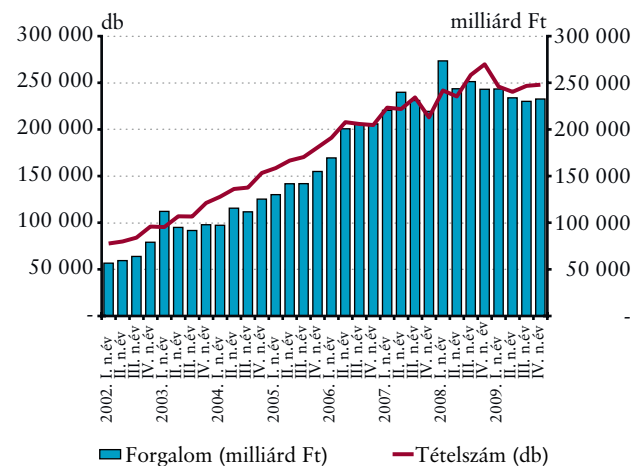
használt fizetési és értékpapír elszámolási rendszerek működését részletezi, valamint ismerteti a belföldön használt fizetési módok kereteit. A kiadvány a jegybank hasonló 2001-ben megjelent publikációját újítja meg.

A VIBER-forgalom alakulása

2009. negyedik negyedévében 232,6 billió (ezer milliárd) forint volt a fizetési forgalom értéke a VIBER-ben, a kiegyenlített fizetési megbízások száma pedig 248,0 ezer darab. A forgalom értéke (1,1%-kal) és a tételek száma (0,5%-kal) is nőtt az előző negyedévhez képest. Az előző év azonos időszakához mérten értékben 4,3%, míg tételszám-ban 8,1%-os csökkenés tapasztalható. A VIBER negyedik negyedévi átlagos havi tétel száma 82,7 ezer darab, a havi átlagos pénzforgalma 77,5 ezer milliárd forint volt.

7. ábra

A VIBER-ben lebonyolított fizetések értéke és száma negyedévenként

A negyedév folyamán a napi átlagos tétel szám 3874 darab volt, az átlagos napi forgalom pedig 3634 milliárd forint. A maximális tétel számot (5743 db) és a napi maximális forgalmat is (10 027 milliárd Ft) december 16-án érte el a rendszer.

A vizsgált időszakban az MNB számlavezetési körébe tartozó hitelintézetek átlagos napi pénzforgalma (VIBER, BKR és MNB ügyfélszámla-vezető rendszerét számításba véve) 4007,0 milliárd forint volt. E forgalmat az előző negyedévhez képest csökkenő, mintegy 315,3 milliárd forint átlagos napi számlapénzállomány és szintén csökkenő mintegy

¹ A Magyar Nemzeti Bank elnökének 34/2009 MNB-rendelelete a fizetési rendszer működtetését végző szervezetek üzletszabályzatára és szabályzatára vonatkozó követelményekről és a Magyar Nemzeti Bank elnökének 35/2009 MNB-rendelelete a fizetési rendszer működtetésére vonatkozó tárgyi, technikai, biztonsági és üzletmenet-folytonossági követelményekről.

² http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_mnbstanulmanyok.

³ http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=pe_kiadvanyok.

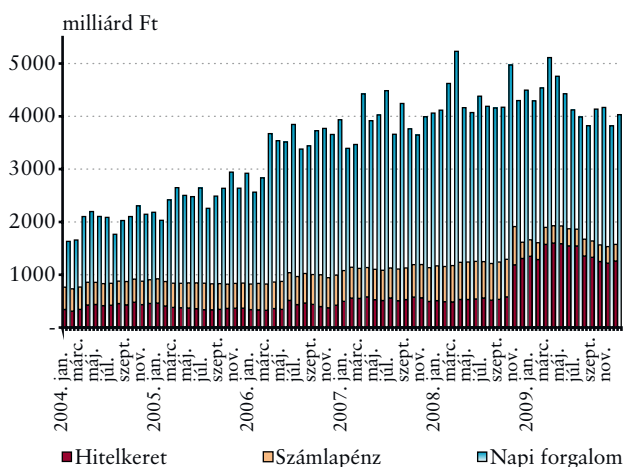
1242,1 milliárd forint napközi hitelkeret segítségével bonyolították le, így az átlagos napi likviditás 2,6-szer fordult meg a napon belül. Ez az érték az előző negyedévben 2,3 volt, vagyis a bankok némileg kedvezőtlenebb likviditási pozícióban voltak a negyedik negyedévben 2009 harmadik negyedévéhez képest. A kisebb likviditási állomány mellett (9,7%-kal csökkent az előző negyedévhez képest) kismérték-

ben nőtt a napi átlagos pénzforgalom a vizsgált időszakban (közel 0,6%-kal).

A VIBER rendelkezésre állása a negyedév során kimagaslóan jó, 100%-os volt: 2009 negyedik negyedévében leállás nem fordult elő. A VIBER háttérközpontjának alkalmazására nem volt szükség.

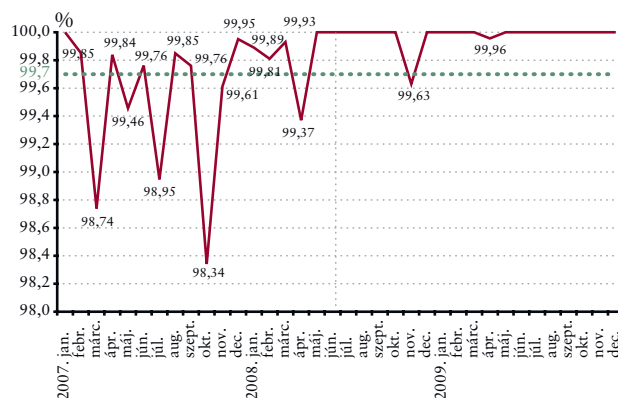
8. ábra

A bankok napi átlagos likviditásának (számlapénz+ hitelkeret) és pénzforgalmának összevetése

9. ábra

A VIBER rendelkezésre állása

6. Az MNB statisztikai tevékenysége

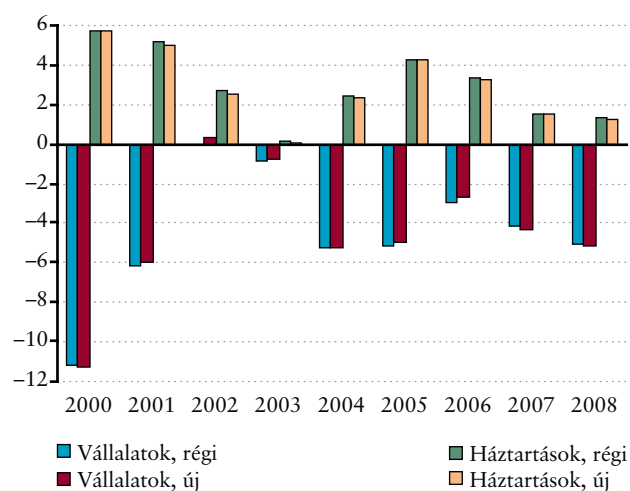
Pénzügyi számlák

A pénzügyi számlák IV. negyedéves összeállított adatai alapján a 2009 III. negyedévével záruló négy negyedévben az államháztartás nettó finanszírozási igénye a GDP 5,9 százalékát érte el, a háztartások és a nem pénzügyi vállalatok nettó finanszírozási képessége pedig 3,6, illetve 2,2 százalék volt. Az államháztartás bruttó, konszolidált, névértéken számított adóssága a GDP 78,4 százalékát tette ki szeptember végén.

Módszertani fejlesztések eredményeinek beépítése miatt a pénzügyiszámla-statisztika korábban publikált adatai a legújabb adatközlésnél több évre visszamenően változtak. Egyrészt új statisztikai becslés készült a háztartások és a vállalati szektor tulajdonában lévő készpénz összegére, másrészt megváltozott a háztartások és a nem pénzügyi vállalatok pénzügyi intézményektől felvett hiteleivel kapcsolatos hitelleírások statisztikai kezelése. A változások hatására pontosabbá vált a háztartások és a nem pénzügyi vállalatok pénzügyi vagyona, illetve nettó finanszírozási képessége a pénzügyi számlákban.

10. ábra

A háztartások és a nem pénzügyi vállalatok éves nettó finanszírozási képessége a GDP százalékában, régi és új statisztika szerint

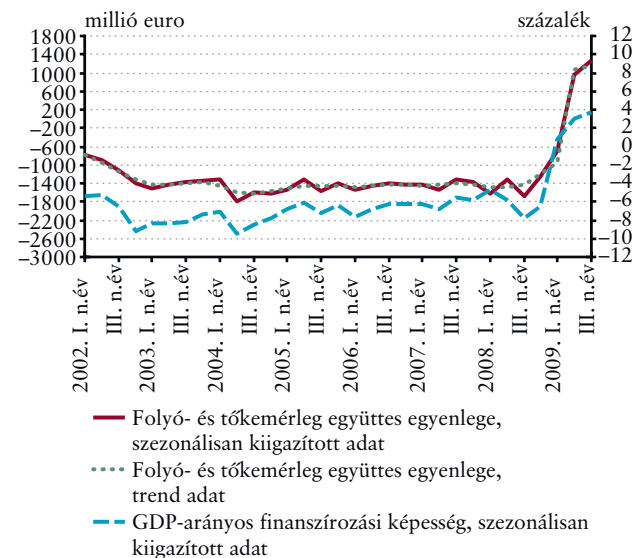

Fizetésimérleg-statisztikák

Az MNB 2009. december 30-án először publikálta a 2009. harmadik negyedéves fizetésimérleg-statisztikákat. A harmadik negyedévben a külfölddel szemben fennálló finanszírozási képesség (a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes egyenlege) 1052 millió euro (286 milliárd forint) volt. A szezonális hatások kiszűrésével a finanszírozási képesség megközelíti a GDP 4%-át (1268 millió euro), 2008. év végéhez képest ez 11, az előző negyedéves szinthez képest 1 százalékpont javulást jelentett a GDP százalékában. A harmadik negyedévben a folyó fizetési mérlegben a reálgazdasági egyenleg többlete továbbra is ellensúlyozta a jövedelemegyenleg hiányát.

11. ábra

A nettó finanszírozási képesség millió euróban és a GDP arányában

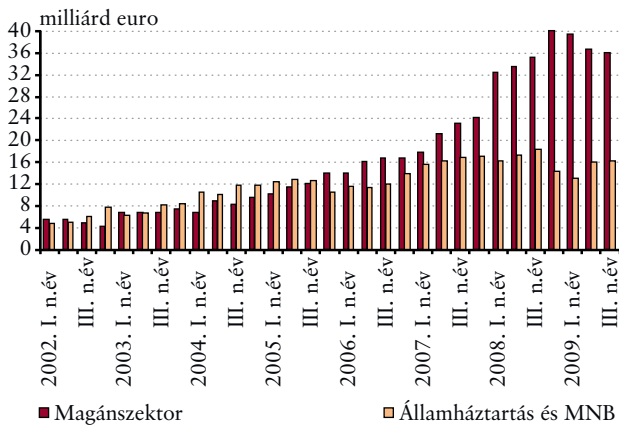

Megjegyzés: nettó finanszírozási képesség millió euróban (bal skála) és a GDP arányában (jobb skála).

2009 szeptember végén a jegybanki tartalékok értéke 30,6 milliárd euro volt. A közvetlen tőkebefektetésen belül elszámolt egyéb tőkét, valamint a derivatívákat nem tartalmazó nemzetgazdasági nettó adósságállomány 2009 szeptember végén 52,2 milliárd euro (a GDP arányában 55,6%) volt.

12. ábra

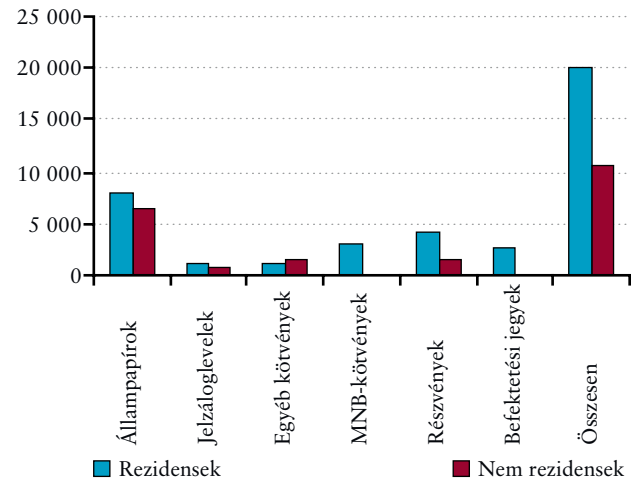
Magyarország nettó külföldi adósságállománya (FDI egyéb tőke nélkül), 2002–2009

13. ábra

Értékpapír-állományok megoszlása 2009. szeptember 30-án

(miliárd Ft)

Értékpapír-statisztikák

2009. november 23-án az MNB közzétette az értékpapír-állományok tulajdonos megoszlásáról szóló, 2009. III. negyedévre vonatkozó adatokat.

2009. szeptember 30-án a rezidensek által kibocsátott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok forgalomban levő állománya összesen 22 542 milliárd forintot tett ki, az állomány nagysága a külföldiekénél 9159 milliárd, a belföldiekénél 13 383 milliárd forint volt. A központi kormányzat által kibocsátott értékpapírok piaci értéken számított állománya 14 479 milliárd forint volt (rezidensek: 8047, nem rezidensek: 6432 milliárd Ft). A jelzáloglevelek állománya 1955 milliárd forintot (rezidensek: 1017, nem rezidensek: 938 milliárd Ft), az egyéb kötvények állománya 2890 milliárd forintot (rezidensek: 1259, nem rezidensek: 1631 milliárd Ft) tett ki. A kéthetes MNB-kötvények állománya 3218 milliárd forint (rezidensek: 3059, nem rezidensek: 159 milliárd Ft) volt.

A tőzsdei részvények kapitalizációja 2009. III. negyedév végén 5401 milliárd forintot tett ki, melyből a külföldiekénél 3986 milliárd, a belföldiekénél 1413 milliárd forintos állomány volt.

A rezidensek által kibocsátott befektetési jegyek negyedévi piaci értékes állománya 2869 milliárd forintot (rezidensek: 2804, nem rezidensek: 64 milliárd Ft) tett ki.

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény (a továbbiakban: MNB-törvény) 2009. október 1-jétől hatályos, az adatszolgáltatókat is érintő változásairól (MNB-törvény 29. §) az MNB tájékoztatta az adatszolgáltatókat. A változások közül a legfontosabb, hogy az MNB-törvény módosítása megteremtette a jegybank önálló bírságolási jogkörét. Ez azt jelenti, hogy az MNB a 2009. októberi vonatkozási időszakról elkövetett mulasztások, szabályszegések esetén az eddigi jogszabályi előírásokhoz képest jelentősen nagyobb összegű bírság kiszabására lesz jogosult. Az adatok minőségét az MNB továbbra is helyszínen kívüli, illetve szükség esetén helyszíni vizsgálat keretében ellenőrzi.

A IV. negyedévben megjelent a 2010. évre vonatkozó, a jegybanki információs rendszerhez szolgáltatandó információk és az információt szolgáltatók köréről, a szolgáltatás módjáról és határidejéről szóló MNB-rendelet (A Magyar Nemzeti Bank elnökének (32/2009. (XII. 1.) MNB rendelete).

7. A pénzügyi kultúra fejlesztése

Az október végi takarékosági világnap alkalmából a GVH, az MNB és a PSZÁF támogatásával százezer példányban jelent meg az *Est lapok* megtakarításokkal foglalkozó különszáma, amely a három intézmény honlapjáról is letölthető. A kiadvány tipikus megtakarítási és befektetési élethelyzeteket mutat be közérthető formában, és a legfontosabb konstrukciókhoz kapcsolódó ismereteket foglalja össze.

A negyedik negyedévben is folytatódott a széles lakossági rétegek általános pénzügyi ismereteinek bővítését szolgáló, az MNB szakmai támogatásával az egyik országos terjesztésű napilap gazdasági rovatában heti rendszerességgel megjelenő cikksorozat. A jegybank támogatásával az egyik ingyenes napilapban (Metropol) október végén, illetve november elején négy részből álló – elsősorban a megtakarítási kérdésekkel foglalkozó – pénzügyi kultúra rovat jelent meg.

Lezajlott a szeptemberben meghirdetett „*Monetary – közgazdálkodj okosan*” elnevezésű országos középiskolai vetélkedő első három on-line fordulója. Az elődöntőkben résztvevő mintegy 440 csapatból összesen 25 csapat juthat tovább, a győztes csapat pedig 1 millió Ft nyereségben részesül. Az MNB Látogatóközpontja 2009 decemberéig összesen közel 42 ezer látogatót fogadott, közülük sokan vettek részt a gazdasági ismeretek és a pénzügyi tudatosság fejlesztését célzó programokon. A létesítmény idei látogatottságát a különböző kulturális rendezvények is növelték.

A Magyar Nemzeti Bank kezdeményezésére létrejött Tudatos Pénzügyekért Alapítvány és az Oktatási és Kulturális Minisztérium ez év szeptemberében hirdette meg a „Pénziránytű iskola” hálózat és cím létrehozását. A „Pénziránytű iskola” címet ünnepélyes keretek közötti hivatalos átadására 2009. november 10-én az MNB épületében került sor. A cím magas szintű elismerést jelent azon iskolák számára, amelyek iskolafejlesztési, pedagógiai munkájuk keretében

kiemelkedően magas színvonalon képviselik a gazdasági nevelés, valamint a pénzügyi ismeretterjesztés értékeit. A címet és a hálózati tagságot a Tudatos Pénzügyekért Alapítvány pályázata útján lehetett elnyerni, amelyre első lépésben a Magyar Nemzeti Bank és az alapítvány anyagi és szakmai támogatásával megvalósuló Pénzügyi oktatási programban (POP) résztvevő 40 középiskola kapott lehetőséget, 2009 októberében pedig további 21 középfokú iskola csatlakozhatott a hálózathoz. A hálózati tagság és a cím elnyerése iskolánként 100 000 Ft alapítványi támogatással is jár.

A Tudatos Pénzügyekért Alapítvány és a Mastercard együttműködéséül novemberben új kategóriával bővült a kereskedelmi bankok által elnyerhető „Év Bankja” díjak köre. 2010-ben a pályázó intézmények már a „Pénzügyi Kultúra fejlesztése terén legaktívabb bank” címet is versenybe szállhatnak. A pályázóknak a díj alapításának bejelentésétől számítva közel egy év áll rendelkezésükre ahhoz, hogy felkészüljenek a „Pénzügyi Kultúra fejlesztése terén legaktívabb bank” cím elnyerésére. A cím első alkalommal – az alapítvány kuratóriuma által felkért független zsűri döntése alapján – 2010 novemberében kerül odaítélésre azon kereskedelmi bank számára, amely a pályázati időszakban a legtöbbet tette a lakosság pénzügyi kultúrájának fejlesztéséért.

Az OECD felkérésére a jegybank Pénzügyi Kultúra Központjának munkatársai közreműködnek egy irányadó kutatási módszertan kidolgozására alakított munkacsoportban, valamint állandó tagként az OECD pénzügyi kultúra fejlesztési hálózatában (International Gateway for Financial Education). A hálózat decemberi ülésének fókuszában olyan kérdések álltak, mint a pénzügyi képzési programok mérésének és értékelésének javasolt módszertana, ajánlott kutatási megközelítések, és a pénzügyi kultúra fejlesztésére vonatkozó nemzeti stratégiák implementálásának tapasztalatai.

Negyedéves jelentés

2010. január 15.

Nyomda: D-Plus

H-1037 Budapest, Csillaghegyi út 19-21.

